

*En intertextuell läsning av Cod. Holm. K 47:
Den kyske dronning och dess tematiska
förhållande till övriga verk i handskriften*

MASSIMILIANO BAMPI

Under medeltiden brukade verk av olika slag oftast traderas i handskrifter som bestod av flera texter. I en ny undersökning om multitextböcker i västra Europa har författarna med rätta beskrivit »miscellaneity as the norm rather than the exception in medieval books« (Pratt *et al.* 2017: 21). Den nordiska kontexten utgör inte något undantag. Det finns många exempel på handskrifter som innehåller en del såväl genremässigt som språkligt heterogena texter. Även om det fortfarande saknas en övergripande studie som undersöker fenomenet i det medeltida Norden som helhet finns det några delstudier som på olika sätt bidrar till att peka på återkommande drag (Ashman Rowe 2005; Ashman Rowe 2008; Sverrir Jakobsson 2007; Jóhanna K. Fríðriksdóttir 2014; Orning 2017; Johansson 2017). I det östnordiska språkområdet har fornsvenska samlingshandskrifter ådragit sig större uppmärksamhet de senaste tjugo åren, framför allt (dock inte endast) i svensk forskning (Carlquist 2002; Backman 2017; Arvidsson 2017). Det är knappast överdrivet att påstå att forndanska handskrifter hittills har uppmärksammats betydligt mindre. Detta betyder dock inte att handskriftsproduktionen i det medeltida Danmark har mindre att erbjuda medeltidsforskare. Det finns i synnerhet ett par multitextböcker som är särskilt intressanta med tanke på den textkonstellation som de uppvisar. Handskrifterna K 4 och K 47 – båda två bevarade på Kungliga Biblioteket i Stockholm – är de två samlingar som mer än andra har uppmärksammats både i Danmark och internationellt (Glauser 1986; Bullitta 2017; Bampi 2019; Glauser 2021), dock endast sporadiskt.

Det kännetecknande draget för K 47 är att det handlar om en homogen samling: samtliga textverk ger nämligen uttryck för dess ägares intresse för framställningen av den höviska världen såsom den beskrivs i den höviska litteratur som nådde det medeltida Skandinavien tack vare en intensiv översättningsverksamhet. Det är således inte förvånande att åtminstone tre av de sex riddarromaner som utgör K 47 är just översättningar, som följande översikt visar:

Ivan løveridder (11-111V)
Hertug Frederik af Normandi (1121-1531)
Dværgekongen Laurin (153V-1691)
Persenober og Kostantianobis (169V-1961)
Den kyske dronning (196V-218V)
Flores og Blanseflor (2191-255V)

Ivan løveridder, *Hertug Frederik af Normandi* och *Flores og Blanseflor* är som bekant översättningar av de fornsvenska *Eufemiavisorna*. *Dværgekongen Laurin* är en dansk bearbetning av en ursprungligen tysk riddarroman från 1300-talet. Det är dock inte möjligt att med säkerhet föra den tillbaka till någon känd version av den tyska texten (Dahlerup 1998: 267), även om olika förslag på identifiering har lagts fram i tidigare forskning (Hartung *et al.* 2016: 178). *Persenober og Kostantianobis* är en relativt fri bearbetning av den berättelse som i det nordiska sammanhanget är mest känd genom *Partalopa saga*. I detta fall är det dock inte rimligt att tala om en översättning, eftersom den danska texten uppvisar en hög grad av självständighet, både gentemot det norröna verket och den ursprungliga franska versionen. *Den kyske dronning* är den enda texten i handskriften som inte har någon annan känd motsvarighet i den medeltida litterära traditionen. I tidigare forskning har man således beskrivit den som ett danskt originalverk (Glauser 1986: 195).

Föreliggande artikel syftar till att undersöka den sistnämnda texten ur ett tematiskt perspektiv och i det kodikologiska sammanhang som K 47 utgör.

Att läsa en text i dess kodikologiska kontext

Undersökningen bygger på antagandet att om en text ingår i en multitextbok eller samlingshandskrift tjänar den en kommunikativ funktion, inte bara som ett självständigt verk utan först och främst genom att vara en del i en intertextuell dialog.

Det finns naturligtvis en del problem att ta hänsyn till när man syftar till att belysa en texts möjliga ändamål. Detta hänger samman med frågan om varför vissa verk väljs och ordnas på ett visst sätt i en handskrift – eller varför vissa textkonstellationer ofta föreligger i liknande kodikologiska sammanhang. En sådan fråga ger nödvändigtvis utrymme för en del spekulativa svar, även i de fall där vi med säkerhet

kan identifiera ägaren eller den sociala miljö i vilken texterna har lästs. Genom att anlägga ett jämförande perspektiv på sådana frågeställningar kan man dock spåra mönster i olika språkliga och kulturella traditioner. Sådana mönster kan bidra till att kasta ljus över den dolda logiken bakom hur en viss textsamling har kommit till. De kan även visa tematiska förbindelser som knyter samman besläktade verk i olika handskriftstraditioner.

Om man väljer att undersöka en multibok eller en samlingshandskrift utifrån mottagarens perspektiv kan man beskriva själva textsamlingen som resultatet av en receptionsprocess:

The arrangement of texts in a compilation and accompanying paratexts is further evidence for the manner in which they were received by the compiler, revealing the way(s) in which he appreciated, classified, and interpreted the individual works. (Pratt *et al.* 2017: 25)

Det är tydligt att skälen till att just dessa verk har valts kan vara många och bero på olika faktorer:

The choice of works may have depended on socio-historical and material conditions, in particular the availability (or perhaps better poverty) of exemplars. (Pratt *et al.* 2017: 25)

Härtill kommer också att en del multiböcker och samlingshandskrifter är uppdragsarbeten, vilket innebär att uppdragsgivaren inte nödvändigtvis är handskriftens första läsare:

There is no compelling reason why one should equate commissioners of multi-text manuscripts with the readers of the text collections they contain. But, of course, in several instances the first owner of a codex ordered the book or even produced the book himself because he wanted to have a particular text collection at his immediate disposal. (Pratt *et al.* 2017: 28)

En annan viktig poäng gäller den historiska dimensionen. Det ligger nämligen nära till hands att även om en handskrift anses motsvara ett genomtänkt projekt måste man räkna med att läsningen av texterna med all sannolikhet har ändrats över tid, beroende på de historiska, sociala (och ideologiska) sammanhang i vilka textsamlingen har använts.

Allt detta tyder på att man måste vara försiktig med att formulera hypoteser om varför en viss textkonstellation föreligger i en handskrift samt hur verken ska ha tolkats.

En tematiskt inriktad analys av en handskrifts innehåll kan dock bidra till att blottlägga *möjliga* grupperingar innanför handskriftens ramar. Detta kan hjälpa oss att formulera hypoteser om dynamiken mellan texterna, vilket i sin tur kan belysa deras ändamål i handskriften.

Cod. Holm. K 47: den höviska världen i riddarromanerna

K 47 är en pappershandskrift bestående av 256 blad som daterats till början av 1500-talet (Gläuser 1986: 192; Olrik Frederiksen 1999: 48; Hartung *et al.* 2016: 177) eller i alla fall till efter 1484, det år då *Persenober og Konstantianobis* kopierades i handskriften.

Ur ett kodikologiskt perspektiv är det rimligt att beskriva K 47 som en multitextbok, eftersom de textverk som utgör den har varit med i det ursprungliga projektet.¹ När det gäller att bestämma första ägarens (eller beställarens) identitet kan man med stöd av textuella bevis i handskriften fastställa att K 47 med all sannolikhet var avsedd för en kvinnlig publik. Två textställen antyder att även skrivaren eller översättaren var en kvinna (se Gläuser 1986: 193-194). Att adelsdamer också i Norden ofta var ägare till handskrifter som innehöll bland annat riddarromaner och hövisk litteratur är ett känt faktum, som till exempel de fornsvenska handskrifterna D 3 och D 4a tydligt visar.²

Britta Olrik Frederiksen har beskrivit K 47 som »et veritabelt reptoirhåndskrift« som »minder i så henseende om adelsdamernes visebøger fra 1500- og 1600-tallet og det store skolekomediehåndskrift fra Randers fra begyndelsen af 1600-tallet« (1999: 48).

Tre olika skrivare har kopierat texterna. En paleografisk analys visar att hand 2 är ansvarig för nästan hela kopierandet. Hand 1 har skrivit de första 49 bladen, som motsvarar vv. 1-2778 i *Ivan løveridder*, och hand 3 anses bara ha skrivit en vers i *Ivan løveridder* (<https://tekstnet.dk/manuscript-descriptions/stockholm-k47-lang-beskrivelse>). En viss, annars okänd, Jep Jensen anges vid slutet av *Den kyske dronning* vara verkets författare.³ Språkmässigt uppvisar texterna dialektala drag som tyder på att skrivarna måste ha varit från Jylland (Hartung *et al.* 2016: 179).

Till skillnad från de två ovannämnda fornsvenska handskrifterna D 3 och D 4a (Backman 2017: 27-32) innehåller K 47 endast riddarromaner. Det som binder samman samtliga textverk i denna handskrift är att de beskriver ridderskapets mångfacetterade värld och dess moraliska och etiska värderingar. Om det å ena sidan inte råder något tvivel om att det handlar om underhållande verk så vore det missledande att bortse från den ideologiska och uppbyggliga dimensionen. Man ska således utgå ifrån att dessa verk också tjänade till att förmedla vissa ideologiska budskap som publiken skulle ta till sig (Småberg 2011).

Det återstår att fråga sig hur textverken i samlingen ska ha lästs och tolkats. Vilken roll speglar textföljden i vårt försök att rekonstruera texternas bruk? Det är naturligtvis inte möjligt att med säkerhet veta hur verken lästes, men det faktum att det finns en hel del tematiska likheter och skärningspunkter i samlingen kan ge oss insikter i möjliga läsningspraktiker. Dessutom talar det faktum att en och samma skrivare är ansvarig för nedtecknandet av nästan hela samlingen (förutom den första delen i *Ivan*) för att det handlar om ett genomtänkt projekt.

Med utgångspunkt i ovanstående överväganden om både samlingshandskifter/multitextböcker generellt och K 47 ska jag i föreliggande artikel visa på tematiska (och motivmässiga) aspekter som strukturerande principer i denna forndanska handskrift genom att fokusera på *Den kyske dronning* och dess intertextuella förhållande till övriga textverk i handskriften. En analys av samtliga tematiska likheter och förbindelser faller givetvis utanför ramarna för föreliggande artikel – jag kommer enbart att diskutera ett begränsat antal aspekter.

Den kyske dronning: tematiska skärningspunkter i K 47

»*Den kyske dronning* er historien om den trofaste hustru, der anklages for hor, forskydes af sin ægtemand, men tages tilbage, da hendes uskyld bliver bevist. Denne enkle fortælling udbygges med den pikante beretning om adoptiv sønnen, der træder i ægtemandens sted. Digtet fortæller indledende om det polske kongepar, der i mangel af en tronarving adopterer en bøhmisk prins. Imidlertid kaldes han tilbage til sit fødeland for at blive konge af Bøhmen. Den polske konge drager på pilgrimsfærd og overlader styret til sin mand Skares. Svingagtigt forsøger Skares at forføre dronningen, men afvises, og opfyldt af hævnger-

righed lader han en tjenestedreng skjule sig under hendes seng. Næste morgen dræber han den unge mand og anklager dronningen for hor. Først ved kongens hjemkomst lykkes det Skares at få hende fordrevet fra slottet. Fattig og sorgfuld lever hun fjernt fra hoffet, og det brev om hjælp, hun sender til kongen af Bøhmen, forbliver ubesvaret. Hendes bøn bliver dog hørt, for den unge konge drager forklædt som gejstlig til Polen, hvor han hører hendes skriftemål og bliver overbevist om hendes uskyld. Forgæves anmoder han kongen om at tage hende tilbage og erklærer da, at så må hun brændes på bålet. Lige inden horettelsen dukker han op i rustning. Han erklærer, at dronningen er uskyldig, og anklager Skares for at lyve. I den efterfølgende tvekamp sårer Skares kongen af Bøhmen, men bliver overvundet og fortæller om sin udåd, inden han dør. Omsider tror den polske konge på sin dronnings uskyld, og hun tilgiver ham alt. Den sårede ridder vil ikke afsløre sin identitet og rejser bort med dronningens silkesærk som eneste belønning for sin dåd. Kort efter dør den gamle konge, og rigets tarv tvinger dronningen til at finde en ny ægtemand. Han skal vælges ved en turnering, og blandt de fremmødte riddere er kongen af Bøhmen. Dronningen er vred på ham, fordi han ikke efterkom hendes bøn om hjælp. Da viser han hende silkesærken, og de to forenes i ægteskab« (Marita Akhøj Nielsen, <https://tekstnet.dk/den-kyske-dronning/about>). Rent innehållsmässigt tillhör *Den kyske dronning* en ytterst heterogen grupp av folkspråkliga verk som på olika sätt berättar om en orättvist anklagad drottning (se Schlauch 1927; Glauser 1986: 200-202). I verkets epilög (fol. 218v) sägs det att Jep Jensen skrev detta verk 1483.

Jürg Glauser påstår med rätta att fem av de sex textverk som utgör K 47 »tragen alle Merkmale der mittelalterlichen Brautwerbungserzählung. Aus der Perspektive des mit abstrakt aristokratisch-ritterlichen Qualifikationen versehenen Helden ist das vordergründige Ziel der Handlungen die Gewinnung bzw. Rückgewinnung der Frau« (1986: 200). Han lyfter fram ytterligare motiv i de fem verken som synliggör en gemensam tematisk och motivmässig struktur i handskriften:

Dabei wird das zugrundeliegende Schema 'Liebe - Verhinderung/Verlust der Liebe - Bewährung - endgültige Etablierung der Liebe - sozialer Aufstieg' an der Oberfläche der individuellen Texte mit teilweise

überraschend stereotypen Motiven realisiert. Auch die wiederholte Verwendung markanter Motivstränge wie Keuschheit der Heldin, drohender Tod auf dem Scheiterhaufen, Erlösung durch den Ritter in letzter Minute usw. ist keineswegs zufällig, sondern bildet ihrerseits Bestandteil des umfassenden 'Minne'-Komplexes, in den die Texte eingebettet sind. (1986: 200)

I *Den kyske dronning* möter man en del vanliga teman i hövisk litteratur. Genom framställningen av den trofasta och gudfruktiga drottningens sorgliga öde handlar den nämligen om höviska värderingar och deras motsatser som inbjuder till jämförelse med andra verk i samlingen. Kärlek och könsroller i ett aristokratiskt samhälle utgör ett slags överordnad ram i handskriftens tematiska struktur, vilket innebär att de olika textverken kan ses som exempel på en tematisk konstellation som på olika sätt rör sig kring dessa huvudteman.

Teman som lojalitet och trohet i motsats till falskhet och illvilja intar centrala positioner i *Den kyske dronning*. Här läggs stor vikt vid att lyfta fram Skares falskhet och onda avsikter, som till exempel framgår av följande exempel:

ther dronningen saa thenne falskhiet
tha worte hwn bodhe rødh oc bleg
sa ønkelig sorig ther hwn fæk
ath allæ hindis sinnæ nær for gik
hwn sørighet nat och dag fuld soræ
och felde dagelig gredinde taræ (201r)⁴

och tenkte stadeligh aa
hwræ han skullæ dronninghen lywæ appa
thet konninghen matte faa awinde til hinde (201v)

Drottningen framställs däremot som *then edlæ qwinna* vars beteende lyfts fram som exemplariskt även i religiös bemärkelse:

och tog tha affther ath tenkæ aa
effter gudh hawer nw føwet saa
ath jech maa ey dronningh obenbaræ wææ
tha skal jech lønligh wææ hææ
j thenne stad ath bliwe
ath hænde slig som gud wil giwæ
oc aldrig hedhen ath faræ
sa framt som jech maa sielff rade

føræ æn gud wil frælsæ mægh
antugh død heller qwegh (203r-203v)

Hennes reaktion till den orättvisa anklagelsen om otrohet ligger till grund för framställningen av en rättvis adelsdam som förblir trogen sina religiösa och etiska ideal och värderingar och visar sin styrka genom att uthärda och genomleva tuffa prövningar. Detta inbjuder till jämförelse med andra kvinnliga figurer i handskriften. Liksom drottningen i vår text uppträder andra drottningar (Laudine i *Ivan løveridder*, Konstantianobis i *Persenober og Konstantianobis*) och kvinnliga figurer (Luneta, Blansefflor) som berättelsens huvudpersoner som visar sin exemplaritet i ett antal olika situationer. Även i *Dværgekongen Laurin*, som i många avseenden anses vara olik de övriga riddarromanerna i K 47, är det en kvinnlig figur som spelar en viktig roll. Det är alltså en kvinna – tillsammans med den vise rådgivare Hillebrand – som räddar Diderik och Vidrik från den illasinnade Laurins onda avsikter vid berättelsens slut (vv. 842-848).

En annan kvinnlig figur vars beteende präglas av lojalitet är Luneta i *Ivan løveridder*. Som redan påpekats av Pil Dahlerup är både hon och lejonen exempel på »uselvisk trofasthed« (1998: 256). Det samma gäller för Hillebrand (Dideriks rådgivare) i *Dværgekongen Laurin*. Trots att Diderik inte följer hans råd att inte ta sig till Laurins rike så förblir han trogen sin herre och räddar honom när kungen befinner sig i nöd i Laurins rike.

Svek och lögnaktigt beteende dyker också upp som ett tema i flera andra texter, ofta i anslutning till diskussioner om kärlek. Kung Laurin är ett tydligt exempel på svekfullt uppförande, som framgår av följande citat:

han haffdæ dog i hierthet swig
och actæ them jckj myghet got
æn dog han haffde them wel vndfot (166r)

hwn kam til hanum snart medh allæ
then jomfrv hwn och fuld wel westæ
snarlig hwn thet giorde medh listæ
ath the worte allæ qweg i gien
aff then falskæ swigh och mien
ther dwerigen them giorde (168v)

Dessa exempel tyder på att kungens bild och funktion i berättelserna också är ett tema som förknippas med samma värderingar som föreliggande analys handlar om.

I *Den kyske dronning* uppträder två kungliga figurer: den polske kungen och den bömiske kungen. Den förstes sårade stolthet leder till att han misslyckas med att inse att Skares är en lögnare samt att drottningen är oskyldig. Istället litar han på Skares och visar inget förtroende för drottningen som döms till döden. När han genom sin rådgivares insats till slut inser att Skares i själva verket är en skurk ber han drottningen om förlåtelse. Den bömiske kungen framställs däremot som en exemplarisk kung. Han är rättvis, omdömesgill och fredlig, samtidigt som han är orädd och stark när det gäller att försvara fruans ära. En viss tendens till polarisering av kungliga figurer kan man skönja i K 47:s övriga verk. I *Dværgekongen Laurin* framställs till exempel Diderik i motsättning till Laurin som en rättvis kung, även om han riskerar att mista sitt liv på grund av sitt övermod, som vid berättelsens början leder honom till att gå till Laurins rike för att ödelägga det.

Framställningen av motsatta uppföranden och värderingar utgör som nämnt ovan ett mönster som gäller inte bara den enskilda texten utan också hela handskriften. En dvärgkung möter läsaren också i *Hertug Frederik af Normandi*, där han dock framstår i positivt ljus. Han ber om hertig Frederiks hjälp för att bromsa ett väpnat uppror mot honom i sitt rike. I utbyte mot sin hjälp får hertigen en magisk ring.

Det är således rimligt att tänka sig att representationen av olika beteendemönster i relation till samma figurer och deras funktion(er) (t.ex. kung, drottning, riddare, rådgivare) inbjuder till en intertextuell läsning, som andra exempel på nordiska samlingshandskrifter tyder på (Bampi 2008; Bampi 2015; Backman 2017). Oavsett hur skrivarna har haft tillgång till just dessa verk ligger det nära till hands att denna samling erbjöd läsarna underhållande läsestoff som syftade till att förmedla vissa ideal i framställningen av den höviska världen och därmed tjänade en ideologisk och identitetsstiftande funktion:

Weder neu noch original, sondern äußerst konservativ in seinem literarischen Geschmack, sammelte der jütische Kompilator bekannte hochmittelalterliche Erzählungen und versah sie mit einer differenzierten Funktion. Neue Rezipientenschichten fanden in ihnen unterhaltenden Vorlesestoff und in irgendeiner vagen Form vielleicht auch standesideologische Selbstbestätigung. In einem übergreifenden europäischen Kontext

betrachtet, erstaunt nicht, dass um die Wende vom 15. zum 16. Jahrhundert in den höchsten aristokratischen Kreisen Dänemarks und dem sich allmählich formierenden Patriziat die alte, eigentlich bereits unzeitgemäß gewordene, höfisch-ritterliche Epik so hoch im Kurs stand wie nie zuvor. (Glauser 1986: 204)

Textordning

En sista fråga som återstår att besvara är den om texternas inbördes ordning. Kan man med utgångspunkt i ovanstående tankegång skönja en logik i hur textverken arrangerats i samlingen? Både motivmässiga och tematiska likheter och medvetna motsättningar talar för att vem som än kopierade texterna måste ha haft ett tydligt projekt i åtanke. Med tanke på detta kan man åtminstone försöka att peka på möjliga skäl till textföljden.

Både *Ivan løveridder* och *Hertug Frederik af Normandi* kännetecknas av ridderliga äventyr i Kung Arturs värld, där hjältarna möter övernaturliga figurer av olika slag och kämpar mot några av dem. Här handlar det i synnerhet om »rider skab, fruere ere« och »frwer loff«, som det står i prologen till *Ivan*:

jthenne koningh artus hans dage
war sterkke kiemper som liweth torde wowe
for rider skab och for fruere ere
thisse werre the nw ferre ere
for frwer loff wille pris winne
man kan thøm nw neppeligh finne (iv)

Själva prologen kan anses rama in hela samlingens program (se också Glauser 1986: 204).

Det ter sig knappast slumpmässigt att Laurin – som är en av det tredje verkets huvudpersoner – är en dvärgkung, liksom kung Malmrit i *Hertug Frederik af Normandi*, som kommer strax före *Dværgekongen Laurin* i ordningen. Det tredje verket kan således anses vara ytterligare ett exempel på den fiktionella värld som möter läsaren i de första två romanerna, även om kärlek inte kommer på tal här. Motivmässiga och tematiska skäl ska således ha lett till att detta verk placerades som ett slags mellanled i ordningen.

Kärlek spelar däremot en central roll i de tre nästa verken (men givetvis delvis också i *Ivan løveridder* och *Hertug Frederik af Normandi*).

Huvudtemat i *Persenober og Konstantianobis* är »kærligheden mellem mand og kvinde, som den udvikler sig fra den første gensidige betagelse gennem prøvelse, svigt, adskillelse og forsoning frem til den endelige forening i ægteskabet« (<https://tekstnet.dk/persenober-og-konstantianobis/about#Tema>). Här handlar det dock inte om de vanliga riddarproven, utan här består istället riddarens prov i att ligga vid Konstantianobis sida och tala till henne utan att kunna se henne i ett halvt år. Det faktum att Persenober blir sinnessjuk av detta och försonas med Konstantianobis vid berättelsens slut utgör en tydlig parallell till motsvarande utveckling i *Ivan løveridder*, vilket ytterligare stöder antagandet om att en intertextuell läsning inte bara är möjlig utan även en medveten process i handskriften, både vad gäller valet av texter och deras tolkning.

Flores og Blanseflors huvudtema är »gensidig og trofast kærlighed« (Dahlerup 1998: 265), vilket gör att detta verk framstår som en kontrast till *Den kyske dronning*, som kommer strax före i ordningen. I *Flores og Blanseflor* är kärleken mellan Flores och Blanseflor så stark att paret lyckas ta sig igenom alla de prov som de ställs inför, medan den polske kungens oförmåga att lita på drottningens trohet framställs som ett tydligt hinder för ömsesidig kärlek.

Det faktum att hela samlingen avrundas med att Flores och Blanseflor gifter sig kan ses som ett uttryck för det definitiva budskapet i K 47: kärlek trotsar alla faror och prov den blir utsatt för.

Slutord

Ovanstående överväganden bidrar till att belysa den tematiska dialog som uppstår när man betraktar textverken i K 47 ur ett intertextuellt och funktionellt perspektiv. De är avsedda att presentera preliminära resultat av en (tematiskt inriktad) intertextuell läsning av K 47 och kan således inte betraktas som slutgiltiga.

Genom att ta *Den kyske dronning* som utgångspunkt kan man skönja en tematisk och motivmässig arkitektur innanför handskriftens ramar. En sådan arkitektur grundar sig på motsättningen mellan olika uppföranden i relation till de värderingar som utgör den höviska världens världssyn och etik. Detta antyder i sin tur att underhållande verk syftade till att förmedla vissa ideal och därmed fyllde en uppbygglig funktion.

Att i princip en och samma skrivare är ansvarig för nedtecknandet av nästan hela textbeståndet i K 47 talar för att texternas inbördes ordning måste anses motsvara en medveten och genomtänkt plan. Det faktum att samlingen inleds med en text som lovprisar den förflutna tiden – i form av en *laudatio temporis acti* – och hyllar ridderskapets ideal betyder att *Ivan löveridder* (tillsammans med *Hertug Frederik af Normandi*) ramar in de övriga verken vad gäller deras tolkning ur ett tematiskt perspektiv. De övriga verken bidrar till att framställa den höviska och ridderliga världen i dess mångsidighet och ambivalens. Dessa verk hänger samman inte bara tematiskt och genremässigt utan också genom ett nätverk av besläktade motiv som fungerat som strukturerande principer för ordningen i handskriften (t.ex. dvärgkungen i *Hertug Frederik af Normandi* och *Dværgekongen Laurin*).

Noter

1. Om skillnaden mellan multitextböcker och samlingshandskrifter samt diskussionen om terminologin för att beskriva handskrifter som innehåller flera textverk se Arvidsson (2017: 8-17).
2. Dario Bullitta (2017) har på ett övertygande sätt argumenterat för att även K 4 var avsedd för en kvinnling (kloster)publik.
3. Karl Mortensen har på metrisk grund framlagt hypotesen att Jep Jensen ska ha översatt både *Persenober* och *Laurin* (1901: 123).
4. Samtliga forndanska texter som diskuteras i föreliggande artikel citeras efter *Studér Middelalder på Nettet* (<https://dsl.dk/projekter/studer-middelalder-pa-nettet>).

Litteraturförteckning

- Arvidsson, Maria. 2017. *En handskrifts tillkomst- och brukshistoria. En närstudie av Cod. Holm. A 49 (Nådendals klosterbok)*. Samlingar utgivna av Svenska fornskriftsällskapet. Serie 1. Svenska skrifter, 101 (Uppsala: Swedish Science Press).
- Ashman Rowe, Elizabeth. 2005. *The Development of Flateyjarbók. Iceland and the Norwegian Dynastic Crisis of 1389* (Odense: The University Press of Southern Denmark).
- Ashman Rowe, Elizabeth. 2008. »Literary, Codicological, and Political Perspectives on Hauksbók«, *Gripla* 19, ss. 51-76.
- Backman, Agnieszka. 2017. *Handskriftens materialitet: Studier i den fornsvenska samlingshandskriften Fru Elins bok (Codex Holmiensis D3)*. (Uppsala: Uppsala University).

- Bampi, Massimiliano. 2008. »In praise of the copy. 'Karl Magnus' in 15th-century Sweden«, i Bampi, M./ Ferrari F. (red), *Lärdomber oc skämptan. Medieval Swedish Literature Reconsidered*. Samlingar utgivna av Svenska Fornskriftsällskapet, vol. 5. Serie 3 (Uppsala: Swedish Science Press), ss. 11-34.
- Bampi, Massimiliano. 2015. »Schacktavelslek och intertextuell dialog i AM 191 fol. och Cod. Holm. D 3«, i Adams, J. (red.), *Østnordisk filologi – nu og i fremtiden*, København (Odense), Universitets Jubilæets danske Samfund (Syddansk Universitetsforlag), ss. 145-157.
- Bampi, Massimiliano. 2019. »Yvain i dansk språkdräkt: hövisk litteratur i det senmedeltida Danmark«, i Simon Skovgaard Boeck & Seán Vrieland (red.), *A Copenhagen Miscellany. Studies in East Norse Philology* (København: Universitets-Jubilæets danske Samfund), ss. 215-234.
- Bullitta, Dario. 2017. »Sources, Context, and English Provenance of the Old Danish Visio Pauli«, *Journal of English and Germanic Philology*, 116:1, ss. 1-23.
- Carlquist, Jonas. 2002. *Handskriften som historiskt vittne. Fornsvenska samlingshandskrifter: miljö och funktion* (Stockholm: Runica et Mediævalia).
- Dahlerup, Pil. 1998. *Dansk Litteratur. Middelalder. 1: Religiøs litteratur* (København: Gyldendal).
- Glauser, Jürg. 1986. »Höfisch-ritterliche Epik in Dänemark zwischen Spätmittelalter und Frühneuzeit«, i Hans-Peter Naumann (red.), *Festschrift für Oskar Bandle*. Beiträge zur nordischen Philologie, 15 (Basel & Frankfurt am Main: Helbing & Lichtenhahn), ss. 191-207.
- Glauser, Jürg. 2021 (under utg.). »K 47: Eine spätmittelalterliche dänische Handschrift im Kontext«, i Massimiliano Bampi & Anna Katharina Richter (red.), *Die dänischen Eufemiaviser und die Rezeption höfischer Kultur im spätmittelalterlichen Dänemark/The Eufemiaviser and the Reception of Courtly Culture in Late Medieval Denmark*. Beiträge zur nordischen Philologie, 68 (Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag).
- Hartung, Hendrikje/ Hon, Joan K./Kragl, Florian/Timmerman, Ulf. 2016. *Laurin* (Stuttgart: Hitzel Verlag).
- Jóhanna K. Friðriksdóttir. 2014. »Ideology and Identity in Medieval Northwest Iceland«, *Gripla*, 25, ss. 87-128.
- Johansson, Karl Gunnar. 2017. »The Hauksbók: An Example of Medieval Modes of Collecting and Compilation«, i Pratt, Karen/ Besamusca, Bart/ Meyer, Matthias/ Putter, Ad. 2017. *The Dynamics of the Medieval Manuscript. Text Collections from a European Perspective* (Göttingen: V&R Unipress), ss. 131-146.
- Mortensen, Karl. 1901. *Studier over ældre dansk versbygning, som bidrag til den danske litteraturs historie før Arrebo. I. Stavrim og episke rimvers* (København: Det Nordiske forlag).

- Olrik Frederiksen, Britta. 1999. »Ridderromaner«, i Erik Petersen (red.), *Levende ord & lysende billeder. Den middelalderlige bogkultur i Danmark* (København: Det Kongelige Bibliotek-Moesgaard Museum), ss. 48-49.
- Orning, Hans Jacob. 2017. *The Reality of the Fantastic. The Magical, Political and Social Universe of Late Medieval Saga Manuscripts* (Odense: University Press of Southern Denmark).
- Pratt, Karen/ Besamusca, Bart/ Meyer, Matthias/ Putter, Ad. 2017. *The Dynamics of the Medieval Manuscript. Text Collections from a European Perspective* (Göttingen: V&R Unipress)
- Schlauch, Margaret. 1927. *Chaucer's Constance and Accused Queens* (New York: New York University Press).
- Småberg, Thomas. 2011. »Bland drottningar och hertigar. Utblickar kring riddarromaner och deras användning i svensk medeltidsforskning«, *Historisk tidskrift (Sweden)*, 131:2, ss. 197-226.
- Studér Middelalder på Nettet* (<https://teksnet.dk/frontpage>)
- Sverrir Jakobsson. 2007. »Hauksbók and the Construction of an Icelandic Worldview«, *Saga-Book*, XXXI, ss. 22-38.